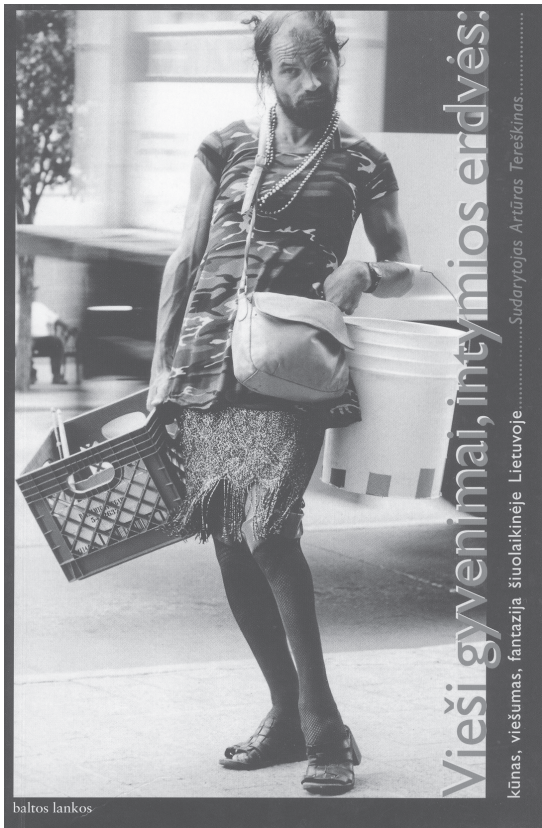

Dovilė Tumpytė

Išviešintos erdvės

Vieši gyvenimai, intymios erdvės:
kūnas, viešumas,
fantazija šiuolaikinėje Lietuvoje.
 Vilnius: Baltos lankos”, 2002, 263 p.

Lietuvos šiuolaikinėje kultūrologijoje Artūro Tereškino sudaryta knyga - dar vienas oro gūsis. Knygoje pateikiami daugiadisciplininiai - menotyros, kultūrologijos, literatūrologijos, meno, sociologijos, etnologijos - mūsų kultūros tyrinėjimų rezultatai. Daugiausia dėmesio knygoje skiriama naujausių idėjų cirkuliacijai Lietuvos kultūroje, dar neteorizuotiems diskursams. Išryškunami šiuolaikiniam progresyviams mąstymui svarbūs aspektai, sutelkiant dėmesį į kūno, kūno ir galios, kūniško identiteto problematiką; užčiuopiant aistros, fantazijos, vaizduotės klausimus (tačiau, deja, ne visada

darant išsamesnius tyrimus), naujais aspektais perskaitomi seni tekstai.

Straipsniuose aptariamos įvairios subkultūrinės erdvės, gausu naujų ir įdomių požiūrių, suvokimų-atvėrimų-išviešinimų, interpretacijų, vadovaujantis vakarietišku kultūros studijų aktualijomis. Kiek netikėta vienoje vietoje aptikti tekstus nuo šiuolaikinės kultūros studijų klasikos (tam tikri Lietuvos šiuolaikinio meno ir kultūros reiškiniai nagrinėjami M. Foucault, J. Lacano ir kt. diskursuose) iki hardkoro bei nesuvaldomos „pornografijos“ išpraudų ar postmodernių intelektualinių fantazijų.

Masinės kultūros vartotojo dėmesys pirmiausiai užkliūva už rinkos strategijas išnaudojančio knygos viršelio. Vien pavadinimas - “Vieši gyvenimai, intymios erdvės: kūnas, viešumas, fantazija šiuolaikinėje Lietuvoje” - atitinka sensacingus pranešimus žiniasklaidoje, masinančius vartotoją, jau intriguoja. Tekstas ir vaizdas (viršelyje panaudota Mariaus Kalantos nuotrauka) - naiviai paradoksali, kičinė, eklektiška, gausi daiktų iš nesuderinamų erdvių, koketiška, transseksuali persona - puikiai reprezentuoja knygos kaleidoskopiškai durstomą turinį.

Knyga sudaryta iš keturių skyrių, apimančių vis kitą discipliną, nuo rimtų mokslinių tyrimų po truputį gilinantis į kūrybines eksperimentines sferas: nuo mirties viešumo poreikio iki pornografinių identitetų. Toks tarsi logiškas tekstų kratinys būtent ir parodo kultūros sudedamąsias dalis, subkultūrinį daugiasluoksniškumą.

Pirmojo skyriaus, pavadinto “Kūniškos vietos”, įžvalgiuose, daugiasluoksniuose tekstuose Renata Dubinskaitė, pasiremmdama

Svajonės ir Pauliaus Stanikų kūryba, gilinas į mirties išviešinimo, kaip būtino „socialinio skandalo“, šiuolaikinėje masinėje kultūroje ir mene problematiką; Erika Grigoravičienė gilinas į vaizdo antropologiją, „išviešindama“ Šarūno Saukos portreto ir Eglės Rakauskaitės instaliacijos – kūno reprezentacijos prasmes meniniuose tekstuose, keldama kūniško tapatumo transgresijos klausimus; Virginijus Kinčinitis analizuoja fotografo Algimanto Aleksandravičiaus portretų ciklą „Beprotnamis, arba Zavišų dvaro gyventojai“, nustatinėdamas jo kūrimo principus, ieškodamas, kuris kelias čia svarbesnis: estetiškas reprezentatyvumas, skylant portretuojamojo identitetui, ar dramatiškas natūralumas, vidinio pasaulio išsklotinės.

Literatūrologiniai, kalbotyriniai tyrimai, pavadinti „Intymiomis fantazijomis“, kalba apie miesto erdvės, moters kūno, kaip okupuotos teritorijos, ir vertimo, kaip intymaus tarpkultūrinio dialogo, aspektus. Violeta Davoliūtė, analizuodama Ričardo Gavelio „Vilniaus pokerį“ ir Jurgio Kunčino „Tūlą“ pototalitarinio miesto aspektu, bando rekonstruoti miesto ir individo sąmonės, saviidentifikacijos mieste procesus. Romanuose miesto refleksija, anot autorės, skleidžiasi skirtingais būdais, tačiau tai ir nusako bendresnes kultūros raidos kryptis posovietinėje Lietuvoje. Autorė pirmenybę atiduoda ne dekonstruktyviam Gavelio, o pluralistiniam Kunčino miesto artikuliuojimui.

Jūra Avižienytė naujai perskaito Birutės Baltrušaitytės apsakymų rinkinį „Po pietvakarių dangumi“, spręsdama tautinio identiteto, moters, kaip tautos metaforos, privatumo ir viešumo problemas, specifinius okupanto ir okupuotosios, lietuviškumo ir vokiškumo klausimus. Dalia Staponkutė intymumo, privatumo ir viešumo kategorijomis prabyla apie vertimą. Autorė kalba apie sudėtingus skirtingų kultūrų „galvojimų“ vertimus į kitas kalbas, subtilius kalbų lemiamus mąstymo skirtumus. Tai iš esmės svarbus diskursas vertimų teorijoje, nes tikslas, ypač meninio, vertimo neįmanoma padaryti be įsiklausymo į kultūras, tarp kurių ir gimsta „intymus

dialogas”.

„Parašiniuose kūnuose“ sudėti ypač margi, nagrinėjantys sociologinius ir kultūrologinius aspektus, tekstai, kurių raktiniai žodžiai - savižudybė, baikieriai, homoseksualai. Kontraversiškas Mariaus Kalantos straipsnis, kuriame remiamasi konkrečiu studento savižudybės „scenarijumi“. Autorius analizuoja tokio pasitraukimo iš visuomenės (ir pastarosios reakcijos) priežastis ir prielaidas. Tai aiškina troškimu, valdomu galios diskursu, kuris per daug pavergia individo sąmonę: galia, anot M. Kalantos, tampa mistiškiausia žmogžudystės kaltinamąja, t.y. individas ne pats nusižudo, o yra nužudomas. Autorius išryškina mūsų laikų kultūros fenomeną – ne represuojančios, o skatinančios galios poveikį „naudingo kūno“ išgavimui, kuriuo galima manipuliuoti.

Neringa Valaitytė bando artikuliuoti baikerių identitetą subkultūros ir masinės kultūros lauke: koks jų statusas visuomenėje, kokios jų veiklos strategijos ir principai, ar tai gyvenimo būdas, ar laisvalaikio praleidimas, etc. Sociologinis tyrimas atskleidžia vienos iš didžiausių ir ryškiausių Lietuvoje subkultūros fenomeną.

Knygoje nemažai dėmesio susilaukia homoseksualumo tema. Artūras Tereškinas analizuoja seksualinių mažumų įvaizdžio formavimą žiniasklaidoje. Tai kartu yra bandymas legitimuoti homoseksualumą kaip lygiavertį heteroseksualiai visuomenei, išardant stereotipinę mąstymą, kurią formuoja žiniasklaida, pateikianti iškreiptą homoseksualų įvaizdį. Autorius nagrinėja 2000-2001m. laikotarpio stambiausius Lietuvos dienraščius, atlikdamas sociologinę analizę: konstatuoti galima tik tiek, kad, deja, Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu homoseksualumas spaudoje nagrinėtas kaip skandalas, „pikantiška naujiena“ ir pan., o ne kaip problemiška visuomenės realija.

Tačiau tokios pastangos (homoseksualumo tolerancijos problema išties svarbi) visiškai sumenksta greta Jurijaus Antonovo esė „Seksas viešumoje: erotinių susitikimų ir išsiskyrimų trajektorijomis“: nors kalbama apie viešas ir

privačias erdves, perskaičius bent pusę atkurtų ar sukurtų homoseksualų išgyvenimų, naktinių nuotykių, susidaro juodo porno išpūdis ir atitinkamai formuojasi (vėl) stereotipai. Tai įtaigus ir paveikus tekstas, tačiau be didesnių samprotavimų ar išvalgų: tiesiog privaćiai (skaitančiam tekstą) atveriamos privaćios kūnų porno-erdvės viešose erdvėse. Kyla klausimas, ar vis dėlto yra privaćumo ir viešumo riba? Ir, ar homoseksualumo problematikos trūkumas viešame diskurse turi būti paliktas tik publicistikai?

Be pastarojosios esė, ketvirtajame skyriuje „Perrašytos erdvės“, Sigito Parulskio teksto identitetą performuoja Eglė Rindzevičiūtė: desperatiškai intravertišką Sigito tekstą Eglė paverčia ekstravertišku (ir technokratišku), masinės kultūros troškimus atitinkančiu tekstu (jis konstruojamas opozicijų sudarymo

principu, pvz., biblija - televizorius). Rapolas Rakalas („Gyvenimas tinkle: erdvės, identitetai, kūnas ir komunikacija“) apie virtualią interneto erdvę vadina „suprivaćinta erdve“, kelia realaus ir virtualaus žmogaus identiteto tapatumo ir skirtybės klausimą.

Rinkinį užbaigiantį Raimundo Malašausko scenarijų intelektualiam pornofilmui „Wilno mon amour (pornopilotas)“ (su pseudo-lietuviško identiteto subtilybių ieškojimais) galima pavadinti *post-post* tekstu. Tai intelektualiai rajas hipertekstas su minčių perversijomis, pastišu, paradoksaliais dialogais-žaidimais. Jeigu teksto priešistorė nėra simuliakras, veltui olandas Jaapas van der Heijdenas nebepanoro pratęsti ryšių su R. M. ir sukurti postmodernistinio pornofilmo versijos.